

УДК 37.08/378.04

DOI:

Вікторія Ворожбіт-Горбатюк, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Інна Хижняк, доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

У статті визначено проблеми, які стоять перед організаторами виховної роботи в закладі освіти: неоднозначність розуміння суті і структури виховання, поєднання європейських і національних цінностей у змісті такого виховання, організації виховання у реальному і віртуальному просторі.

Акцентовано увагу на національно-патріотичному вихованні, що зумовлено реальністю. Авторами зазначено циклічність виховання людини за історичним підходом і ідеєю природовідповідності. Досягнення цілей виховання, на думку авторів, залежить від однозначності їх розуміння та очікуваних результатів виховання усіма учасниками такого процесу, системного партнерства у досягненні визначеної мети.

Зазначено, що ритм і правила партнерства у вихованні узгоджуються з принципом причинності. Потенціал методичних засобів мають самоконтроль, формування сили волі, моральний вишкіл, позитивне, оптимістичне програмування розвитку вихованця.

Ключові слова: виховання; історичний підхід; синергетичний підхід; освіта; особистість; цінності; якість освіти.

Лім. 10.

Viktoriia Vorozhbit-Horbatiuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Education and Innovative Pedagogy Department
Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

Inna Khyzhniak, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Dean of the Faculty of Primary,
Technological and Vocational Education SHEI “Donbas State Pedagogical University”

PARTNERSHIP AS AN EFFICIENCY INDICATOR OF EDUCATIONAL WORK IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION

In the article, the author identified the problems faced by the organizers of educational work in an educational institution: the ambiguity of the understanding of the essence and structure of education, the combination of European and national values in the content of such education, the organization of education in real and virtual space.

The study of the issue of partnership in education is presented according to a historical and synergistic approach, based on the principle of the priority of universal values, multiculturalism, the unity of the individual and the social. The research methods were used: the constructive genesis method, which made it possible to analyze the dynamics of the development of the idea of partnership in education, the historical actualization method – to highlight the constructs of pedagogically valuable experience of educating students in modern conditions.

The article focuses on national-patriotic education, which is determined by reality. The author points out the cyclic nature of human education based on the historical approach and the idea of conformity to nature. Achieving the goals of education, according to the author, depends on the unequivocal understanding of the goals and expected results of education by all participants of such a process, systematic partnership in achieving the defined goals.

The article states that the rhythm and rules of partnership in education are consistent with the principle of causality. The potential of methodical means is self-control, formation of willpower, moral education, positive, optimistic programming of the development of the pupil.

The article emphasizes that mental culture is extremely important for modern partnership interactions in the educational process. For the Ukrainian educational tradition, partnership and equality of participation in the creation of the pupil's psychobiography are of great importance. Such a psychobiography is formed by family traditions, stories of the stability of the family, the school team, etc., and joint productive work. Psychobiography is the basis of affirming the education of a personality, which is formed by noble thoughts and a stable moral sense. The article updates proposals for a new reading of historical practices of physical fitness through the understanding of health as a personal good, rules-rituals, useful practices of Cossack friendship, practicing charity for pacification,

cheerful perception of the world of childhood, the evangelical meaning of confession, pedagogy of gratitude according to H. Skovoroda, soul reading.

Keywords: *upbringing; historical approach; synergistic approach; education; personality; values; quality of education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виклики, які стоять перед організаторами виховної роботи в закладі освіти: неоднозначність розуміння суті і структури духовно-морального виховання, синтезування європейських і національних цінностей у змісті виховної роботи, виховання дітей і молоді відбувається у реальному та віртуальному просторі.

Ці виклики потребують уваги освітянської спільноти, науковців, представників громади, батьків дітей, власне самих учасників виховного процесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У царині нормативного забезпечення заклади освіти послуговуються низкою нормативних документів, серед яких, зокрема, Концепція національно-патріотичного виховання (Лист МОН 06.06.2022 №527) [7].

Проблематика партнерства в освіті презентована у публікаціях В. Ворожбіт-Горбатюк [3], І. Хижняк [10]. Історичний аспект організації національно-патріотичного виховання проаналізовано О. Бондаренко [4], В. Курило [9]. Особливості реалізації програми національно-патріотичного виховання системно представлено у публікаціях О. Гаращук, В. Куденко [5], О. Гершуненко, О. Шпак, Н. Примаченко [6]. Методологічним базисом цього дослідження стали висновки О. Антіпова [1], І. Беха [2].

Формування мети статті (постановка завдання). Метою статті визначено: розкрити особливості цілей, змісту і методичного наповнення виховної роботи в закладі освіти з позицій партнерської співтворчості освітян, вихованців, громади, суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Партнерство у вихованні – феномен, який ми розглядаємо через призму історичного і синергетичного підходів, з акцентуацією на принципи пріоритету загальнолюдських цінностей, полікультурності, єдності індивідуального та соціального. Сутність національно-патріотичного виховання чітко окреслена у відповідній Концепції (Лист МОН 06.06.2022 №527) [7]. Нам імпонує державна позиція виділення духовно-морального виховання у структурі національно-патріотичного, адже саме

духовне зростання свідчить про свідоме почуття громадянськості, увиразнює національну самоідентифікацію особистості. Циклічність духовно-морального розвитку людини певною мірою можна зіставити з ритмом і правилами, національно-патріотичного виховання. Також вказані напрями виховання суворо узгоджуються з принципом причинності.

Ми твердо переконані, що досягнення цілей виховання у закладі освіти залежить від однозначності їх розуміння та очікуваних результатів виховання усіма учасниками, партнерства в досягненні виховної мети.

Сучасний стан національно-патріотичного виховання обумовлений реальною загрозою незалежності, свободі і збереженню державності України. У такій ситуації вкрай важливим є педагогічно цінний досвід історично складеного партнерства природовідповідного виховання українських дітей і молоді, опора на ментальну культуру українського народу. Саме ментальна культура дає світоглядні підвалини національно-патріотичного виховання дітей і молоді: самоконтроль, сила волі, моральний вишкіл, позитивне, оптимістичне програмування життя. Виразною у цьому контексті є опора у національно-патріотичному вихованні на агарарно-календарну обрядність. Багато традицій ретрансльовано в сучасних умовах, адже в них відображені риси ментальності українців (екзекутивність, кородцентризм, анамізм тощо). Наші пращури одухотворявали будь-який вид праці. Народні трудові традиції, наслідування яких здійснювалося за умови збереження аграрного календаря, задавали певний ритм, циклічність. Це забезпечувало системність виховання дітей і молоді. І зараз народні трудові традиції стали потужним ресурсом стійкості українців в усьому світі: долучення до волонтерської діяльності, суспільно значима спільна дітей з батьками творча праця, добротинні вчинки тощо.

Педагогічний ефект аграрного календаря у національно-патріотичному і духовно-моральному вихованні дітей посилювався через святкову обрядність. Наголосимо тут, що в ментальній культурі українського народу ідея рівності усіх людей аксіологічна, тобто, в українській родині діти рівні, незалежно від віку, гендеру тощо. Рівні усі члени родини у виконанні трудових доручень. Мале дівча ставало поряд з матір'ю, яка місила тісто на хліб. Дитина ліпила коника. І того коника

мати разом із хлібом ставила у піч. А за обіднім столом дівча мало скуштувати того хлібного коника, щоб прожити наслідки своєї діяльності, опанувати правило праці, охайності господині. Скуштувавши коника, дівчатко пересвідчувалося, що наступного разу треба охайніше місити, ретельніше ліпити, бо праця господині – священна.

Застосування історичного актуалізаційного методу дало змогу виділити конструктивні педагогічно цінного досвіду виховання дітей і молоді у сучасних умовах. Ефективним у контексті партнерства учасників національно-патріотичного виховання дітей і молоді в історії української освіти були численні приклади життєдіяльності їхніх батьків, відомих членів громади. Це виявлялося у прилученні дитини до історії роду, що органічно синтезувала з історією народу, докільця. У такий спосіб вихованець долучався до секретів і величі національної мови, культури, правил буття конкретної громади.

В історико-педагогічному дискурсі визначено традиційні методи виховного впливу, які різняться мірою партнерства учасників виховного процесу. А саме: екзегетичний, художній і науковий. Перший ґрунтувався на вірі в існування небесного і земного світів, зводився до інтерпретації навчального, виховного матеріалу за допомогою символів. По суті реальний світ – книга, написана божою рукою. Вихователь, наставник, батьки мали допомогти дитині, молодій людині витлумачити ці символи. Тому кожна навчальна дисципліна, наукова істина мали сприяти одухотворенню, освіченості розуму, усвідомленню величі праці. Для сучасних виховних практик, на наш погляд, у контексті ретроспекції цього методу, доречними є приклади вправ фізичного ґарту за етапами народних ініціацій, відродження традиції розуміння здоров'я як блага особистого, поширення відповідних правил-ритуалів, правила козацької дружби і військового ґарту, вправління у добротності для умиротворення думок, життєрадісне сприйняття світу дитинства, євангельське значення сповіді, педагогіка вдячності за Г. Сковородою, поцінування помірності для веселія сердечного.

Сутність художнього методу полягала в розгорнутій художньо-образній характеристиці видатних історичних постатей, героїв, святих. Цим методом в історії українського шкільництва виховували у молоді повагу до Батьківщини, свідоме почуття патріотизму як основу духовного зростання і моральності людини. У контексті розроблення цього методу ідея партнерства виразно презентується через можливість творення вихователем разом з вихованцями

психобіографії людини. У такій психобіографії наповнення історій про те, які шляхетні думки і моральні почуття закладені в конкретній родинній традиції, відображені в історіях стійкості родини, спільної праці на суспільне благо, практиках душєративного читання, нагородах трудності.

Науковий метод пояснення навчального матеріалу за своєю суттю був здебільшого емпіричним, без обґрунтування і переплітався з елементами ненаукового характеру. Однак у контексті нашого дослідження цікавим видається підхід виховного навчання, коли наукові знання без високої моральності і твердої віри уважалися мертвими, некорисними, навіть – шкідливими. У цьому вбачаємо раціональне зерно органічного поєднання європейських і національних цінностей, зокрема: верховенство права можливе через чіткі прості правила-еталони соціальної активності успішних людей – випускників чи здобувачів цього закладу освіти, мешканців громади, героїв. Цінність активної громадської і життєвої позиції формується ресурсом партнерського визначення раціональної міри виховних впливів у середовищі освітян і батьків здобувачів, представників громади. Моральна поведінка, як мета і результат виховних впливів, передбачає базисне бачення ролі гарної шляхетної думки, її втілення у такому ж вчинкові. Це – площина відтворення національної культури мовлення, життєвої практики творчої праці, рукоділля.

Партнерство в організації виховного процесу, наголосимо, з огляду на викладене вище, передбачає так звану доброзвичайність для утвердження поміркованості і вихователів, і вихованців. Особливо цінного таку доброзвичайність бачимо у контексті реалій освітнього простору, коли академічне сумління є життєвою опорою в умовах невизначеності, змін, форс-мажору. Доброзвичайність також передбачає естетику щоденного буття через живі вишукані вчинки і мовлення, добротну діяльність як щоденний духовний подвиг невідомого.

Дослідження заявленої теми передбачало використання конструктивно-генезисного методу, який дав змогу розкрити амплітуду розвитку партнерства у національно-патріотичному вихованні українських дітей і молоді: від рівності цінностей людини в давні часи, євангельського осмислення радості співтворчості до задекларованих на рівні нормативів норм партнерства в умовах сьогодення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Поточний стан аналізу змісту і шляхів реалізації Концепції національно-патріотичного

виховання в Україні засвідчив, що українські вихователі і організатори навчальних просторів у закладах освіти усіх рівнів мають значні досягнення. Зараз в умовах воєнного стану задіяні ресурси національної культури, ментальності, кращі практики для забезпечення стійкості усіх учасників виховного процесу. Партнерство як індикатор ефективності виховних впливів відображається у єдиному розумінні цілей виховання, рівності у виборі виховних засобів. Важко переоцінити потенціал сакрального розуміння сродної праці і кордоцентричного ставлення людини до себе та інших, уміння українців бачити в труднощах духовності життєдайну силу зростання. Принцип корисності моральних правил: “Invito beneficium non datur”, Благо не дається проти волі.

З-поміж актуальних напрямів подальшої розробки проблеми акцентуємо увагу на засадничих аспектах національно-патріотичного виховання у віртуальному просторі, виховної місії спілкування у соцмережах і мобільних застосунках, на освітніх платформах. Адже у віртуальному просторі ми не лише виховуємо, ми рефлексуємо, формуємо спільноти дітей, їхніх батьків і педагогів, позиціонуючи свій авторитет, репутацію, врешті-решт – імідж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антіпов О. Феномен патріотизму як один зі складників національномовної картини світу. *Теоретична і дидактична філологія. Педагогіка*. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 7. С. 226–237.
2. Бех І. Грані духовного зростання особистості. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 3–7.
3. Ворожбіт-Горбатюк В. Компетентність педагогічного партнерства як базис якості вищої педагогічної освіти. *Молодь і ринок*. №10/196. 2021. С.63–68. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.248528>
4. Бондаренко О. Виховання патріотизму української молоді в історичній ретроспективі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогіка*. 2016. Вип. 6. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_4
5. Гарашук О. В., Куценко В. І. Формування нової парадигми патріотичного виховання молоді – складової національної безпеки (соціально-економічні аспекти). *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка “Економіка і регіон”*. 2016. № 4. С. 27–34.
6. Гершуненко О., Шпак О., Примаченко Н. Вікові особливості формування громадянської активності старшокласників. *Молодь і ринок*. № 3/201(2022). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259890>
7. Концепція національно-патріотичного виховання. 2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

8. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Т-во “Знання” України, 2010. 520 с.

9. Курило В. Основу системи національно-патріотичного виховання має становити ідея української державності. *Рідна школа*. 2014. № 4/5. С. 8–9.

10. Хижняк І.А., Ворожбіт-Горбатюк В.В. Міжуніверситетські комунікаційні заходи як спосіб формування регіонального дослідницького середовища. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов’янськ, 2021. С. 5–18. <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/236444/234962>

REFERENCES

1. Antipov, O. (2014). Fenomen patriotyzmu yak odyn zi skladnykiv natsionalnomovnoi kartyny svitu [The phenomenon of patriotism as one of the components of the national language picture of the world]. *Theoretical and didactic Philology. Pedagogy*. Pereiaslav-Khmelnytskyi. Vol. 7. pp. 226–237. [in Ukrainian].
2. Bekh, I. (2017). Hrani dukhovnoho zrostantia osobystosti [Facets of spiritual growth of the individual]. *Elementary School*. No. 1. pp. 3–7. [in Ukrainian].
3. Vorozhbit-Horbatyuk, V. (2021). Kompetentnist pedahohichnoho partnerstva yak bazys yakosti vyshchoi pedahohichnoi osvity [Competence of pedagogical partnership as a basis for the quality of higher pedagogical education]. *Youth & market*. No.10/196. pp.63–68. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.248528> [in Ukrainian].
4. Bondarenko, O. (2016). Vykhovannia patriotyzmu ukrainkoi molodi v istorychnii retrospektyvi [Education of Ukrainian youth patriotism in historical retrospect]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Pedagogy*. Vol. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_4 [in Ukrainian].
5. Harashchuk, O. V. & Kutsenko, V. I. (2016). Formuvannia novoi paradyhmy patriotychnoho vykhovannia molodi – skladovoi natsionalnoi bezpeky (sotsialno-ekonomichni aspekty) [Formation of a new paradigm of patriotic education of youth – a component of national security (social and economic aspects)]. *Scientific bulletin of the Poltava National Technical University named after Yuriy Kondratyuk “Economy and Region”*. No. 4. pp. 27–34. [in Ukrainian].
6. Hershunenko, O., Shpak, O. & Prymachenko, N. (2022). Vikovi osoblyvosti formuvannia hromadianskoi aktyvnosti starshoklasnykiv [Age-specific features of the formation of civic activity of high school students]. *Youth & market*. No. 3/201. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259890> [in Ukrainian].
7. Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia (2022). [The concept of national and patriotic education]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> [in Ukrainian].
8. Kremen, V. H. (2010). Filosofiia liudynotsentryzmu v osvitnomu prostori [The philosophy of human-centeredness in the educational space]. Kyiv, 520 p. [in Ukrainian].
9. Kurylo, V. (2014). Osnovu systemy natsionalno-patriotychnoho vykhovannia maie stanovyty idea

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

ukrainskoi derzhavnosti [The basis of the system of national-patriotic education should be the idea of Ukrainian statehood]. *Native school*. No. 4/5. pp. 8–9. [in Ukrainian].

10. Khyzhniak, I.A. & Vorozhbit-Horbatiuk, V.V. (2021). *Mizhuniversytetski komunikatsiini zakhody yak sposib*

formuvannya rehionalnoho doslidnytskoho seredovyscha [Interuniversity communication events as a way of forming a regional research environment]. *Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects*. pp. 5–18. Available at : <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/236444/234962> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.05.2022

УДК 378.147:811.111

DOI:

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
професор кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Ганна Шайнер, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національного університету “Львівська політехніка”

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Самостійна робота розглядається як обов'язковий компонент навчальної роботи студентів, а її ефективність визначає якість професійної підготовки студентів-медиків. Тому особливої уваги потребують мотиваційний, змістовий і технологічний блоки щодо забезпечення самостійної роботи студентів. Як цілісна педагогічна система, самостійна робота повинна враховувати індивідуальні інтереси студентів, їх здібності та певні особливості дисциплін соціально-гуманітарного блоку.

Зміст самостійної роботи повинен цілеспрямовано зосереджуватися на розширенні і поглибленні знань студентів, а також на інтеграції міжпредметних зв'язків. Методи організації науково-дослідницьких досліджень набувають особливого значення для опанування студентами навичок щодо виконання самостійної роботи. Завдання самостійної роботи повинні містити практичний компонент, тобто перегукуватися з реальними життєво-виробничими випадками, і студент має запропонувати власне бачення чи вирішення проблеми і аргументовано довести її коректність. Такий підхід сприятиме формуванню професійних якостей майбутнього спеціаліста та допомагати закладаючи базові компетенції. Тому в умовах глобалізаційного світу увага зосереджується на індивідуалізації навчання студентів-медиків у вишах за рахунок розширення інформаційних потоків.

Ключові слова: самостійна робота; студенти-медики; професійна підготовка; вища освіта; індивідуалізація навчання.

Літ. 8.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy and Innovative Education Department
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Latin and Foreign Languages Department,
Lviv Danylo Halytsky National Medical University
Hanna Shayner, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages Department,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University

EFFICIENCY OF SELF-STUDY ORGANIZATION IN HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS

Self-study is considered as an obligatory component of students' educational and scientific work; its effectiveness determines the quality of professional medical training. Therefore, special attention is required to the issue of motivational, contextual and technological support for self-study as an integral pedagogical system that takes into account students' individual interests or abilities and the characteristics of social and humanitarian disciplines. The content of self-study is aimed at expanding and deepening knowledge as well as at integrating interdisciplinary approach.